

EXAMEN VARIARUM LECTIONUM,
QUAS AD TEXTUM JESAIÆ HEBRÆUM
ALEXANDRINA VERSIO EXHIBET,

Cujus

PARTEM SEXTAM.

CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNS.

Modeste fistunt

JACOBUS BONSDORFF,

S. S. Theol. Licentiat. & Adjunct. Ordin.

Et

ANDREAS HENRICUS WINTER,

Wiburgensis.

IN AUDIT. MAJORI DIE XVI MAJÆ MDCCCIV.

h. a. m. s.

ABOË.

Typis FRENCKELLIANIS.

7.

EXAMEN VARIARUM LECTIOMUM
QUAS AD TEXTUM IESALIE HEBRAEUM
ALEXANDRINA VRASIO EXHIBET

Cyprus
PABERII BEYTAI
Cipri Anni 1840. Pinarum Annot.

Michele Pinar

JACOBUS BONSDORFF
S. S. Theol. Licentiat & Assens. Ordin.

in

ANDREAS HENRICUS WINTER
Witnograph.

in Leoni. Mores in XVI Mese Medice
L. + m. s.

1843

Typ. Pinarum

וַיִּרְאֵהוּ *robur meum*. Manifestum quippe est, affixum primæ personæ abesse non posse e vocabulo זמרת, quod populum ipsam spectat, Divina canentem summa beneficia; atque quam frigidum esset, Divina nomina ייחוד & יהוה, eodem in membro orationis, una sumere! quare etiam nonnulli a Kennicotto collati codices vocabulum ייחוד jure expunxerunt. Sensus ipse limpidissimus est: *Deus meum robur est, meaque cantilena* h. e. præsidium mihi præstat, eumque celebrabo. cfr. Psalm. LXXXIX. 2. XCVIII. 5.

Capit. XIII.

Verf. 2. In ipso primordio elegantissimi hujus carminis, quod ruinam & excidium Babylonicæ civitatis vividis minitatur atque depingit verborum coloribus, præcones sistit vates Divinus signa sua erigentes in montibus, fortiterque belligerantium hostium turmas exhortantes, invadant scilicet Principum portas, adventantibus sibi apertas. Nullum esse dubium poterit, quin hostilem exercitum pronomine לַחַיִּים significaverit vates, *ingenuos* autem s. *principes* (נְדִיבִים) ad Babylonicam retulerit gentem, cujus urbem munitissimam devastaret consociata hostium, Medorum Persarumque, manus. Eundem fere sensum expresit Alexandrinus interpres, verbis: ἀνοίξαιτε ἀρχοντες ἀπερίτε (scil. portas) *principes*; nec ratio est, cur textum hebræum פתחי hinc corrigamus in formam verbalem pl. n. פתחו, quemadmodum Celeb. CUBE in mentem venit; Adjectum enim verbum: יבאו *ingrediantur, invadant* satis luculenter requirit nomen, quocum construatur, (cfr. Prov. VIII. 4. cet.) quamquam etiam sapiuscule nude ponatur. In hac autem facillima interpretatione nec Veteres nec recentiores substetisse de-

prehendimus; etenim & varia suffixa addidere nomini פתחיו (*portas ejus* Chald. quocum Koppe, *portas tuas* Syr. — *meas* Ill. Mich. & Rec. Syec. Int. ex conjectura) & universam sententiam traxerunt ad hostes ipsos, quorum spontanei milites statuerentur ante agmina, vel palatia, vel stationes quascunque imperatorum congregari; Quod tamen contextui non minus quam poeticae arti, qua brevem quasi effigiem & conspectum totius argumenti in ipso carminis exordio, proposuit vates, repugnare, pronum est ad intelligendum: Quam concisa enim & pulchra est exhortatio militum undique confluentium, turmatimque portas atrocissimæ civitatis pervadentium, 'signa erigite in monte alto, acclamate illis, manu indicate, ut portas principum (potentum) invadant.'

Verf. 5. Ingenti sub anthropopathia Deus ipse cum suis copiis, utpote iræ suæ instrumentis, venire sistitur ex remotissima terra & ipsius cœli finibus, terminisque, quia spectatoris oculis apparent cœli velut terminari in regionibus maxime disitis, sive horizontis ipsius ultimis finibus. Verba igitur textus: מקצה השמים, quæ ex vulgari & optica rerum sensualium repræsentatione facile explicantur, nulla egent emendatione, quam ex Alexandr. Interprete protulere Ill. J. D. Mich. & CUBE, integrum quippe restituentes vocabulum מוסדות, *fundamenta*, quod montes amplissimi regni Persici respiceret. Certum quidem est, montes altissimos tanquam fundamenta cœlorum sapius adumbrari, v. c. II Sam. XXII: 8; hoc vero in loco Jesaiano parallelismus omnino disvader, talem fingere ideam, quam Græcus sine dubio ex ingenio tantum suo addidit.

Verf. 14. Ex conjectura, nec satis commoda, græcus interpretes ad verbum הרה addidit subjectum quoddam imagini capræ fugientis adaptandum; habet vero: *καρ*

εσονται οι καταλειμμενοι ως δογμαδιον, unde Rev. Lowth & CUBE textui addendum svadent **רשׁוּ** *superstites*. Sed longe probabilius est, dictionem textualem, utpote ellipticam, pro more Hebræorum suppleri in sensu posse vocabulo **שׁוּן** *unusquisque*, quemadmodum in sequ. membro conspicitur; neque satis aptum erit statuere, *superstites* fugam cepisse, ut potius dicetur de omni multitudine civium, plerosque salutem sibi per fugam conciliasse, qui vero remanserunt, gladio misere confossi & trucidati aperte in sequ. vers. perhibentur. Seriem rerum exacte ab ipso Propheta observatam esse, quis est quin videat.

Vers. 18. Minutula & superflua est crisis, copulativam svadens **וְ** jungere particulam.

Vers. 22. In emendanda textuali scriptione **בַּמַּלְטָה** quæ sine dubio vitiosa est, & cum **בַּרְמִינִת** in *palatis* permutari debet, prout Syr. Chald. Vulg. & Recentiorum plerique exposuerunt, nihil quidem opis ex Alexandrino, qui *exer* habet, arcesci potest. Sentum dedit utcunque, quia male sibi depictas habuit hebraicas litteras, neque semet commode inde expedire posset. Atque quum Chald. ipse paraphrastes, quem sequuntur Rabbini nonnulli, contra Masorethicam pugnet litteram, non satis antiquus hujus loci error videtur, sed ex parallelo Ezech. XIX: 7. forte illatus. Fuere tamen haud obscuri interpretes, in vindicando textu ita occupati, ut sive emphatice imaginem viduæ a Poeta insertam fuisse, ad significandam tanto tristiore vastationem ædificiorum, quasi viduatorum, judicarent, aut ad alia ejusdem stirpis vocabula **אֵלֶם**, **אֵלֶם** & **אֵלֶם** *particus, vestibula* Chald. **אֵלֶם** *idem*, provocantes, formam **בַּרְמִינִת** de ædificiis fornicatis (*gewölbter saal*, PAULUS in *Clavi*) interpretarentur. Verum enimvero tantisper dubitare licet, utrum originatio hæc Chaldaica stilo

Jesaiano accommodari possit, quem constantem in usu vocabulorum ארמון & אלמן, diversas sonantium res, esse apparet, & frustraneus est ut plurimum nonnullorum labor, spretis idiotismis scriptoris cujusdam definitis, usuque frequentatis, ad alia provolare incertiora adminicula. Ipse parallelismus, quem hebraei vates tanta sapius exactitudine observasse deprehenduntur, hoc saltem loco veram pandet verborum lectionem ac interpretationem.

Caput. XIV.

Verf. 4. Quamquam dissimulandum non sit, Hebraicum מרחבה posse sive ex Chaldaismo, de regione, auro repleta, opulentissima, auri cupida, aureo ornatu superbiante explicari, prout ingenti sub varietate troporum interpretes in diversas traxerunt partes, sive etiam ex Arabica Dialecto, abigendi, exigendi, immo etiam vincendi notionem mutuari, quemadmodum Schultensius, Paulus al. quisque suo ex ingenio, conjectarunt; interim tamen, quum in Hebraica lingua non occurrat רהב, nec verisimile sit, prophetam chaldaica usum fuisse dialecto, aut ad Babyloniorum s. Chaldaeorum linguam stilum accommodasse suam præter necessitatem, magna omnino veritatis specie se commendat conjectura, litteram ר cum ר permutatam, adeoque antiquam scripturam fuisse מרחבה *terribilis, terrorem incutiens*. Protulit hanc minime spernendam interpretandi methodum, jam Houbigantius, calculis vero suis adprobarunt Ill. MICH. DOED. REC. SVEC. Metaphrastes; neque ex Antiquis, licet dissentientibus, neminem habuere suffragantem. Alexandr. vertit ὁ επι-σπερδωνος Chald. חרבה חרבה *ferocitas* Syr. מחרב *exactor, impellens*, quos omnes in mente habuisse רהב Jesaiæ satis tritum, non autem רהב Syriacum, facile ex parallelis locis

eis Jcf. III: 5. Gr. προσκοψει LX: 5. εκσηση. LI: 9. perspicitur. Inprimis autem consulendum est synonymum vocabulum שגנן *exactor*, cui ex asse respondet alterum מרהב, quod in sc̄emin. forma de industria positum cernitur, ad indicandum imperium ipsum Babylonicum, simili terrore alias quondam vexans gentes, ac superbus ipse rex, crudelitate horrendus. Fluit ergo oratio excellentissimi vatis, haud interrupto, cursu: *Periit jam oppressor, periit, (ceslavit) furibundum, ferocissimum regnum.* Plane eundem in modum Jesaias C. XXX. 7. Egyptum appellat מן ferocem, animosam, jam vero viribus fractam, cesantem. vid. f. l.

Verf. 13. Rei & fictioni poeticæ optime convenit, locum conventus intelligere ex fabula Antiquorum, qui humina sua in montibus altissimis congregari, superstitione sibi repræsentabant. Ubi enim mentio injecta dudum fuit gentis Babylonicæ, Dæastrorum cultui deditissima, opportunum quoque vati erat, regem ipsum sistere talia jactantem, quæ suis moribus atque phantasiæ lusibus aptissime convenirent. Alex. Καθιω εν ορει υψηλω sensum, non imaginem expressit.

Verf. 19. Simili libertate usus interpres græcus hoc in loco, verba textus כענן נצנן *sicut furculus abjectus, abominabilis*, transfert ως νεκρος βδελυγμενος, Symm. ως εκτρομα, unde Rever. KOPPE & CUBE probare satagunt, corpus vel cadaver subintelligi sub nomine נצנן, aut lectionem in כענן esse mutandam. Sed bene jam Capellus observavit, antiquos tantummodo sensum non verba curasse Hieronym. ad verbum dedit, nec habet imago *furculi rejezbanei* quidquam, quod offendat.

Verf. 20. Causa cur insolens rex omni destitueretur sepultura, additur ex poetæ ipsius ingenio, hæcce,

nimirum quod crudeliter quoque populum suum tractaverit & afflixerit. Cum vero in antecedentibus acerbè taxetur, propter ferociam in vicinas omnes gentes, maxime Judæam, atque Alexandr. ipse eum in sensum trans-tulerit, την γην μας-του λαου μας, nata fuit nonnullis suspi-cio, textum hodiernum sub mendo cubare, atque resti-tuendum esse in מו, צר, sed invito contextu & cete-rorum Interpretum renuente choro.

Verf. 21. Dudum observarunt NOBIL. & STROTH le-ctionem Alexandrini: εμπλησσει την γην πολεμων fallam esse, & pro πολεμων substituendum esse, πολεων, quo pacto accurate exprimit hebraicam veritatem, omnemque præcidit migrandæ lectionis ansam. In ipsa vero sententia: *implere terram urbibus*, manifesta est dominationis periphralis. Notissimum enim est, Principes regesque Antiquorum Populorum magno honori sibi duxiste, oppidorum nu-merum armis conquirere victricibus, atque devictas gen-tes latissimo suo adjungere imperio. Docet ergo prophe-tan eminem, superbi Regis Babylonici posterorum, ulterius violentos prorogaturum esse triumphos.

Verf. 32. Græcum sine urgente necessitate, atque sensu mutasæ verba textus מן יענה מלכיה בני צר, τι απο-κριθησονται βασιλεις εδνων, eatenus animadvertimus, ut con-firmetur originaria scriptio, quæ licet haud indubitata prorsus sit, omnes tamen & veterum & recentiorum su-perat conjecturas. Quæstioni, per gentis cujusdam lega-tos Judaico populo insolenter propositæ, vates ipse Regis nomine severum dedit responsum: Deum sui populi tu-torem esse, adeoque frustra esse omnia hostium conami-na. Erant sine dubio legati Senacheribi, novum regem Judæorum Hiskiam, minacibus salutatum emissi verbis, quos vero Hiskias summa cum mentis constantia domum dimisit vacuos,

Caput. XV.

Verf. 4. *חַלְצֵי מוֹאָב* *expediti milites moabi*. Sic Aqu. Symm. Chald. Hieron. rite textum tuentur contra Alexandrinum, (*σφους*, quasi *חַלְצֵי lumbi*) quem sequitur Rever. Lowth. Robur addit textui & adjectum verbum *רָיַע* & parallel; locus Jerem. XLVIII. 41.

Verf. 5. Textus recepti lectionem *לְבִי* contra Alexandr. & Chald. rite quoque defendit Celeb. DATHE. "Non enim incommodi quid sentio in hac sententia, si propheta se ipsum, misericordia commotum, dicat propter tam gravem Moabitarum calamitatem" Conferatur Jef. XVI: 11. XXI: 3. 4. *עֲזֹלַת שְׁלִישִׁיָּה* *vitula triennis*. Sic Alex. *δαμαλις τριετης*. Imago perquam apta ad describendos fugitivos Moabi; conf. Hof. IV: 16. X: 11. Jerem. XLVI. 20. L. 11. Ingeniosam Celeb. Aurivillii explicationem vocabuli difficillimi *טֵרֵשׁ שְׁלִישִׁיָּה* ex Arabismo, *insanientis, furibundæ*, nostram etiam nunc faceremus, si modo constaret, Hebræos hanc radicem atque notionem unquam usurpasse. Videtur vero Propheta studio triennem vitulam imaginis loco potuisse, ut oraculi tres intra annos implendi præsignificaret veritatem. cfr. C. XIX. 24.

Verf. 9. Hallucinatam fuisse Græcum in permutanda textuali imagine elegantissima *לְבִי לְאוֹרֵי* *leovis*, cum vocabulo *αρηιλ*, quod nomen esset urbis Areopolis, a Rever. Lowth huic loco adoptatæ, dubio caret. Particula enim *ל* in *לְבִי לְאוֹרֵי* aperte nomen quoddam adjunctum poscit. Neque probabiliori specie se commendat altera conjectura ex Alex. arrepta, de urbe *Adama*, quæ dudum everta & funditus deleta fuit, nec inter reliquias Moabiticæ gentis commode poni potuit.

Caput. XVI.

Verf. 1. Quantum negotii faceserit interpretibus textualis imago agni, ad describendum Principem Moabicae gentis hæreditarium allati, dici vix potest. Res ipsa tamen & lectio in salvo esse videtur, confirmantibus Vulg. & Chaldæo ex antiquis; Græcus miro modo se torquet ad sensum qualemcunque efficiendam: ἀποσπλω ως σπεται επι την γην. Interim ejus auctoritate suffultus προηλθω substituendum urget Lowth & Mich. הלחן in 1. pers. sing. Fut. *mittam*, quo pacto tamen multum elegantiae stili decederet. Describitur miseria Moabi circa irruptionem Astyriorum tanta, ut ipsius Principis filius cogeretur vitæ conservandæ causa per Arabiae deserta fugam capere & ad Sionem tendere. Tale quippe consilium ex affectu suo traditurus vates, ipsos Moabitas alloquitur, ut mittere vagabundum filium (agnum velut oberantem) festinent. Neque insolitum Hebræis prorsus fuisse, agnorum nomine compellare sive milites, sive Principes, loca II Reg. XI: 4. 19. Jes. XXXIV. 6, atque synonyma vocabula עתווים, אלים, *birci*, *arietes*, de imperatoribus ducibusque satis frequentata, abunde probant. Non ergo absolum est statuere, Prophetam metaphorica locutione principem Moabi designare potuisse & revera designasse. Quod vero in poeticis fictionibus sistitur, non ad summum reducere rigorem licebit.

Verf. 4. מרתה secundum vulgarem punctationem maximam parit difficultatem; non enim explicari potest, quid sibi velint *fugientes*, *expulsi mei*, inprimis quum proxime sequatur מותה. Retinuerunt quidem nonnulli hanc lectionem, quasi emphasin aliquam secum ferret, & quidem ad Judaicam retulerunt gentem, quæ socia velut eslet ejusdem vastationis, quam experiebantur Moabitæ.

bitæ. Sed vero minus convenit in hoc versu & Judæos & Moabitas intelligere profugos, quare נרחי in statu constr. absque omni affixo legendum est, uti quoque Alexandr. & Syrus dederunt: *Φυγάδες Μωαβ, fugitivi Moabite*, consentientibus LOWTH, MICH. DOED & Svec. Recent. Metaphraste.

Verf. 6. לֹא כֵן כָּרִי, haud facilis est explicatu locutio elliptica, pro varia notione ac usu vocis כָּרִים de *ramo, solitudine, jactantia*, qui tamen usus hoc loco teneri nequit. Præeunte ergo Alexandr. interprete (*μαυρεία σε*) explicemus oportet de superstitiosa parte populi Moabiticæ, *bariolis, vatibus*, quos propheta jure taxare dicatur atque ruinam illis minari falsissimas suas ob artes, quemadmodum in antecedentibus superbiam Moabitarum depinxerat. Rationem hujus interpretationis, Dathio momente, dabit Jes. XLIV. 25, ubi כָּרִים expresse junguntur τοῖς ἰδίοις *bariolis. Audivimus, inquit propheta, ingentem fastum, superbiam, iram Moabi, immo falsissima sunt vatum istius gentis commenta, stulta mendacia; propr. non inest stabilitas, veritas vatibus istis, omnia, quæ proferunt ad gentem suam demulcendam, stultissima sunt.*

Verf. 7. לֵכָן *propterea*. Illativa particula, optime nectens antecedentia cum sequentibus; proinde non mutanda in לֹא כֵן, ut MICH. CUBE ex græco, *εχ ερας* prætulerunt. Cetera quoque hujus vers. verba, ingentes Interpretum & antiquiorum & recentiorum pepererunt disensiones, quibus non diu immorabimur, vulgarem scriptionem sensumque vindicaturi Optime enim urbis *Kircheres* descriptioni quadrabit *fundamentorum* מַשְׁמָנִים mentio, licet vel maxime concedendum sit, non modo parallelo loco Jer. XLVIII. 31. exstare מַשְׁמָנִים, verum etiam Chaldæum & Alexandr. ita explicuisse. Hic enim effert

νατοιμοι. Alii aliter, radicem $\psi\psi$ *letari*, immota tamen lectione, cogitantes. Propius ad textum veritatem accedit Syrus, $\psi\psi$ *fundamenta* vertens; atque in tanta veterum inconstantia vix est probabilitas fidesque alii adsignanda, quam qui textum exprimat cum orationis serie optime coherentem; immo etiam ratio facilis dari poterit, cur ex Jeremiano loco nostrum corrigerent frustra antiqui, per inde ac multis aliis in locis parallelis factum esse constat. Quis vero iniquius postulabit, Jeremiam verba Jesaiæ exacte & sine ulla permutatione repetiisse, cum contra fati sit pronum, Jeremiam non tam e scripto codice, quam sua e memoria in librum suum verba transtulisse, quæ jam a Jesaiâ dicta erant. Confer. v. 9. cum Jerem. XLVIII. 12. Ceterum græci Interpretis errorem conspiciamus non solum in nomine urbis Kircheres, quod $\delta\epsilon\epsilon\epsilon\delta$ transtulit, permutatis litteris γ & η , ceterorumque contrariante testimonio, verum etiam in ultimis vocabulis $\eta\gamma$ $\eta\gamma$, quorum scriptura ut sine dubio in Hebræo aut hebræo græco codice, quo utebatur græcus, ambigua fuit, ita quoque miram hallucinandi ansam ei suppeditavit, nullo modo criticum quendam secum latura usum. Eleganter enim hebraici textus verba accomodantur ad fundamenta urbis funditus eversa, prout optime Recens Svec. Metaphr. explicuit. Sensus ergo totius membri sic constituetur: *super fundamenta Kirchares gemetis, etenim eversa sunt.*

Vers. 8. Otiosam crissin ad hunc locum attulit Rev. LOWTH, quum integrum vocabulum $\eta\gamma$ ex antecedenti versu pro $\eta\gamma$ huc retractum cum $\psi\psi$ conjungat, Alexandrini provocans auctoritatem. Verum enimvero consentit Græcus cum textu, licet vocabulum $\eta\gamma$, quod cum $\psi\psi$ necessario nexu coheret, reddiderit

derit *πενθησαι* (*τα πεδια εσεβων*); Neque scrupulos movebit constructio *verbi* singul. num. mascul. gen. cum *nomine* plur. fœmin. quippe quæ familiaris est hebræorum scriptorum consuetudo (enallage); *fertilissimi campi* (agri) *Cbesbonitici vastati, steriles jacent*. Cui sententiæ exacto parallelismo respondet subsequens stropha: *Vites Sibmenses contuderunt gentium domini*; h. e. defolarunt, depopulati sunt. Equis est, quin verba *למנ* & *ללל* synonyma prorsus esse cernat, atque orationis contextui opportuna? Nam quod nonnulli (LOWTH. CUB. WALTH) ingeniose præceperunt, ipsi huic vitis descriptioni injectam esse ideam inebriandi fortissimos terrarum principes, quia Iesaias ipse Cap. XXVIII. 1. metaphorico stilo, inebriatos appellat *vino contusos*, id quidem nimis longe petatum nostra ex sententia videtur, nec cum syntaxi hebræa apte convenit. Attendatur ad ipsum filum & consilium orationis. Vites Sibmæ, florentissimæ civitatis, eo usque palmites suos surculosque extendisse feruntur, ut per deserta, mare ipsum, id vero est, fluvium Arnonis, & lacum Jæleris transirent. Hos vero omnes viriferos campos collesque iniqua devastabit hostijum manus, & plañtibus omnem implebit regionem.

Verf. 9. Ex parallelo Jerem. loco Veteres nonnulli (Alex. Syc. Chald.) locum hunc explicuere, nec tamen credere fas est, eosdem aliud in suis codicibus legisse, aut impressum Iesaiæ textum ex Jeremia esse emendandum, cui conatui Hieronymus jam obicem posuit.

Verf. 10. Sublimi figura anthropomorphica Deus ipse sistitur pronuncians: *למנתי* *finem faciam* cohibebo celestima. Alex. in Iasf. form. 3 perf. *πεπαυται γαρ Κελευσμα*. probante LOWTH. CUBE, præter rem.

Verf. 14 Copulam *ו* ex Alex. addere *τω לל* non opus

Caput. XVII.

Verf. 1. Pro vario usu particulæ ו , variam quoque h. l. ejusdem esse significationem in vocabulis מער & מע sensus ipse docebit. Illud negative explicandum, prout Hieronym. jam prævit: *desinet esse civitas*; conf. Pl. LXIX: 24. 1 Sam. XV: 26. Hoc vero comparative, *inter, instar acervi ruderum*. Al. *eis πτωσιν* sensum utcumque dedit, spreta imagine, quam textus bene exprimit.

Verf. 2. Quia nomen *Aroer* h. l. de Moabitica regione, ejusque urbibus *Aroer* nequaquam explicari possit, nec commode propter syntaxin hebræam, statui possit, urbem quandam sive urbes Syriæ hic indicari, probabile est, periphrasin esse totius Syriaci regni, jam plane ignotam, conf. Jer. XLVIII. 6. Pl. CII: 18. Melius ergo censemus cum Vulg. & Syro nomen hoc hebraicum *Aroer* retinere, quam cum LOWTH. CUBE dubiam & vagabundam Alexandrini (*εις του αιωρα*) præferre auctoritatem, pro mutanda scriptione in ערי ער . Mentio ipsa urbium desolationi proximarum, requirit subjectum quoddam, alias oratio hiulca manebit.

Verf. 9. Affectum difficilemque locum, mira veterum disensione contortum, Alexandrinus Interpres solus restituere hodiernis videbatur Criticis. Retinuit quidem sagacissimus DOED. vulgarem lectionem שרר , quia commode possit, *satum, segetem* ex Metonymia arationis denotare, & ubi cum אמר (v. 6. de arboris vertice jam allato) construatur, ad rusticam rem pertineret. Longe aliam vero exculpat PAULUS in *Clavi*. Ex ideam ex Arabismo, quasi *praesidia* oppidorum una cum *praefectis* suis (אמר) derelicta a Judæis esse dicerentur. Utrumque autem, licet ingeniosum, interpretandi genus, ad universam

fam orationis feriem & verborum syntaxin vix accommodari unquam potest. Significationes enim ex Arabica Dialecto Hebraicæ inferre lingvæ, ubi constans ejus & definitus jam fuerit usus & ab Arab. diversus, cauti non est interpretis, quin infinitam pariet conjectandi levitatem. Quo tenderet comparatio ipsa, quam partic. Δ manifesto innuit? Expendi ergo meretur altera illa & vulgaris explicandi ratio, quæ imaginem vastationis sumtam ponit ex desolatis agris arbustisque fertilissimis: munitiones desertæ erunt, sicut olim satorum arborumque messis deserebatur adventantibus Israelitis. DOED. Huic vero interpretationi obstat non tam grammatica verbi Δ syntaxis, quæ proprie de terra aut quacunque re derelicta usurpatur, quam potius usus loquendi Jesaiæ proprius, de terra & regione deserta (evacuata, desolata) pro ut jam v. 2. urbes Syriacas vates descripsit derelinquendas; præsertim vero obstat ulterior expositio Δ Δ Δ , quæ verba intime connexa cum præcedentibus, indicant Israelitas ipsos in causâ fuisse, cur pristinam suam sedem olim deseruerint alii populi, nimirum Cananitici. Eo omnino Prophetæ consilium videtur spectasse, ut compararet tristitia Judæorum fata futura, cum iis eventibus ac fatiis, quæ gentes aliæ, jam antea ab Israelitis expertæ fuerant; Quemadmodum Adamæ & Gomorrhæ everSIONEM sæpius imaginis loco sistit, ita & nunc Cananæorum tristitia fata in scenam producere potuit, ut horrorem maledicæ genti Israeliticæ eo fortius incuteret. Quum itaque Alexandrinus, quamquam in aliis bene multis locis negligentissimus, hoc tamen loco perspicacius, elegantius & cum ipsa historia rerum Judaicarum convenientius, transtulerit: Δ Δ Δ Δ Δ , aptum hinc sensum nemo non arripiat, medelam textui allaturus. Antiquior certe fuit error codicum, quem græcus aut conjectura

probabili nixus, aut codicis sui ex veritate feliciter restituit, proinde ab hodiernis fere omnibus laudatus Interpretibus. Facilem vero fuisse transmutationem וְחַיִּים & וְחַיִּים sive וְחַיִּים, qui msc. codices contulerunt, satis evincunt. cfr. Mich. Or. Bibl. XIV. Anh. Sic itaque sensus videtur con-
 tituendus: *quemadmodum terram suam relinquere coacti fuerunt veteres Evæi & Amorraei, propter urgentem vim Israelitarum, sic quoque nunc Israelitæ ipsi cogentur suam derelinquere patriam; quod per Assyriam contigisse invasionem, omnes sciunt, Describitur hæc summa vastatio, v. 12 sequ.*

Caput. XVIII.

Verf. 1. Quam certum est, græcum interpretem, ut pote in Aegypto natum, rite intellexisse ad quem populum hocce vaticinium spectaret, nimirum Æthiopicum, tam evidenter etiam ejusdem apparet error in verbis plerisque exponendis, quare nihil auctoritatis ipsi adjudicaverunt critici, qui textus lectionem ac sensum eruere allaborarunt. כַּנְּפִים צִלְצַל transtulit πλοίων πτερυγες, sine sensu. Terram vero inter Tropicos & lineam Æquinoctialem ubi Solis umbra in duas partes cadet (αμφισκια) Æthiopiam potissimum indicari, pluribus evicit argumentis sagacissimus Aurivill. in *Disfert.* ad h. Cap. Novissima quidem conjectura PAULUS in *Clavi* adstruere tentavit, Assyriam gentem per totum hoc Caput describi, una cum Æthiopica, quæ bellum in Assyrium Principem pararet; est vero implicatior quam verior.

Verf. 2. חַיִּים construi debet cum וְחַיִּים. Licet enim largiamur, frequentio-rem esse constructionem וְחַיִּים (*femin. gen.*) cum verbo *foem. gen.* tamen ex defectu cognitionis Hebrææ lingvæ non inficiandum est, construi potuis-